

National Election Watch

રાજકીય પક્ષો

(કાર્ય નોંધણી અને નિયમો વગેરે)

માટેનો કાયદો-૨૦૧૧ (ખરડો)

(લોકોની ટિપ્પણીઓ માટે)

ADR

ASSOCIATION FOR DEMOCRATIC REFORMS

अनुक्रमशिका

यूटशी सुधारा माटेनी पूर्वभूमिका	०४
सुधारा विषयक सूचनो	११
राजकीय पक्षो (कार्य नोंधशी अने नियमो वगेरे)	
माटेनो कायदो-२०११ (जरडो)	१३
प्रकरश-१ : प्रारंभिक	१४
प्रकरश-२ : राजकीय पक्षो	१५
प्रकरश-३ : नाशां	२०
प्रकरश-४ : दंड	२२
प्रकरश-५ : अन्य	२३

પ્રસ્તાવના

કેટલાંક સમયથી સશક્ત રાજકીય પક્ષો માટે એક વ્યાપક ખરડો હોવો જોઈએ એવું લાગી રહ્યું હતું. જસ્ટિસ જીવન રેડીના અધ્યક્ષપદે રચાયેલા લો કમિશન અને પૂર્વ ચીફ જસ્ટિસ એમ.એન. વેન્કટચેલૈયાના અધ્યક્ષપદે રચાયેલી બંધારણના રિવ્યૂ માટેની વર્કિંગ કમિટીએ આ વિષયને ધ્યાન ઉપર લીધો હતો. ચૂંટણી પંચ અને કેટલાંક નેતાઓ, બુદ્ધિજીવીઓ અને તજજ્ઞોએ પણ આ પ્રશ્નને ઊંડાણથી સમજવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. નેશનલ ઇલેક્શન વોચ (NEW) અને એસોસિયેશન ફોર ડેમોક્રેટિક રિફોર્મ્સ (ADR : www.adrindia.org)એ પણ આ ખરડા બાબતે પુનઃચચારણ કર્યું છે.

આ સાથે સામેલ કરેલો ખરડો ભારતના પૂર્વ ચીફ જસ્ટિસ એમ.એન. વેન્કટચેલૈયાના પ્રમુખપદે રચાયેલી સમિતિ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. આ સમિતિના અન્ય સભ્યોમાં વકીલ શ્રી સુધીશ પાઈ, કર્ણાટકના પૂર્વ લો સેક્રેટરી શ્રી કુરિયા ચામચ્યા, પત્રકાર શ્રી આર્કેરે જયરામ, પૂર્વ મંત્રી શ્રી બી. સોમશેખર અને ADRના સ્થાપક પ્રા. ત્રિલોચન શાસ્ત્રીનો સમાવેશ થાય છે. આ ખરડાને વિસ્તૃત જાહેર ચર્ચા માટે ખુલ્લો મૂકવામાં આવ્યો છે. હવે એને દેશની જરૂરિયાત મુજબ સર્વોત્તમ બનાવવાનું લાગતા-વળગતા લોકો અને સંસ્થાઓની વિવેકબુદ્ધિના સંયુક્ત પ્રયાસ ઉપર આધારિત છે.

સાથે સામેલ કરવામાં આવેલી પૂર્વભૂમિકા અંગેની નોંધથી એ માલૂમ પડશે કે કયા કારણે આવો ખરડો જરૂરી હતો. અહીં મૂળ મુત્સદો પણ સામેલ કરવામાં આવ્યો છે. અહીં એ યાદ કરવું પ્રસંગોચિત રહેશે કે કેટલાંક દેશો આ પ્રકારનો કાયદો ધરાવે છે. એટલું જ નહીં, કેટલાંકે તો એને પોતાના સંવિધાનમાં પણ સમાવ્યું છે. આ બધી બાબતોમાં બે મુખ્ય મુદ્દા ઉપસ્થિત થાય છે. એક છે, રાજકીય પક્ષોની આંતરિક લોકશાહી. જેમાં રાજકીય પક્ષના પક્ષ પદાધિકારીઓથી માંડીને ચૂંટણીના ઉમેદવારોની પસંદગી સુધીની બાબતે લોકશાહી ઢબની પ્રક્રિયાનો પણ સમાવેશ થાય છે. કેટલાંક દેશોમાં કોઈ વ્યક્તિ કેટલી વાર પક્ષમાં પદાધિકારી તરીકે આરૂઢ થઈ શકે એના માટે પણ મર્યાદાઓ નક્કી કરવામાં આવી છે. બીજો મુદ્દો છે, રાજકીય પક્ષો અને ચૂંટણી સંદર્ભેના નાણાંભંડોળ બાબતની પારદર્શકતા અને ઉત્તરદાયિત્વ. અહીં બીજા કેટલાંક મુદ્દાઓ પણ ઉપસ્થિત થાય છે જેમાં વ્યક્તિગત કે મંડળો દ્વારા અપાતા દાનની મર્યાદા, સુસંગત નહોય એવા દાનના સ્વીકાર બાબતે પક્ષો અને દાતાઓને ઠંડ, પ્રતિબંધિત સંસ્થાઓ દ્વારા અપાતા દાનનો રાજકીય પક્ષો દ્વારા સ્વીકાર અને સૌથી વધુ વિવાદિત એવા સર્પોર્ટ ગ્રુપ્સ (આધારજૂથો)ના ચૂંટણી ખર્ચના મુદ્દે કેવી રીતે કામ પાર પાડવું કે જેઓ ચૂંટણીમાં અઢળક ખર્ચ કરે છે પરંતુ એમના દ્વારા કરવામાં આવેલો ખર્ચ એ ઉમેદવારના ચૂંટણીખર્ચમાં સામેલ થતો નથી. આપણાં દેશમાં સંગઠિત રીતે કરવામાં આવતી દરેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિનું કોઈને કોઈ કાયદા દ્વારા નિયમન કરવામાં આવે છે. જેમાં કંપનીઓ, સહકારી સંસ્થાઓ, બેન્કો, ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટો, સોસાયટીઓ, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, મેડિકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટ્સ, ધાર્મિક સંસ્થાઓ, મંદિરો, મસ્જિદો, ચર્ચો, ગુરુદ્વારાઓ અને એવી ઘણી બધી સંસ્થાઓ. જોકે, ‘રાજકીય પક્ષ’ એવો શબ્દ આપણાં બંધારણમાં ક્વચિત્ જ ઉપયોગમાં લેવાયો છે અને રાજકીય પક્ષોના નિયમન માટે હજુ સુધી કોઈ ચોક્કસ કાયદો નથી.

અમે આશા રાખીએ છીએ કે અહીં સામેલ દસ્તાવેજના માધ્યમથી વધુ માહિતીપ્રદ ચર્ચા શક્ય બનશે અને જેના પરિણામે એક યોગ્ય કાયદાનું સ્વરૂપ ધારણ કરવાની પ્રક્રિયા સુધી દોરી જશે.